

Vi bor i Sydslesvig

Et materiale
til dansk,
historie og
tværfaglig
undervisning

Karen Margrethe Pedersen
Institut for Grænseregionsforskning, Syddansk Universitet

i samarbejde med Dansk Skoleforening for Sydslesvig

Forlag:
Dansk Skoleforening for Sydslesvig,
Stuhrsallee 22, D- 24937 Flensburg.

Institut for Grænseregionsforskning,
Syddansk Universitet
Alsion 2, DK- 6400 Sønderborg.

Tryk:
Flensborg Avis

© 2008:
Forfatteren og Dansk Skoleforening for Sydslesvig

1.udgave, 1. oplag 2008
ISBN 978-87-90163-75-4

Indhold	
Forord	4
Indledning	5
Hvad er Sydslesvig	6
Kort over Sydslesvig, hertugdømmerne og Danmark	7
Opgaver til eleverne	8
Hvem er de danske i Sydslesvig?	12
En dansk familie i Sydslesvig gennem tiderne	12
Elevernes familie	12
Familiens sociale netværk	13
Hverdag og fest i familien	13
Hverdag og fest i mindretallet	13
På ferie	13
Hvad er danskhed?	13
Danskere i Sydslesvig fortæller	13
Litteratur på dansk skrevet af forfattere i Sydslesvig	14
Danske malere i Sydslesvig	14
Litteratur og øvrige informationer om det danske mindretal i Sydslesvig	14
Årets gang i Sydslesvig	15
Oversigt over skikke, traditionelle møder og kristne helligdage i Sydslesvig	16
De danske årsmøder i Sydslesvig	17
En skoletüte	24
Lanterne	25
Rummelpot	27
Grønlangkålsspisning	31
Litteratur	32
Flag og rigsvåben	33
Dannebrog	33
Flagdage i Danmark	38
Det slesvigske løveflag	39
Danmarks Rigsvåben	41
Opgaver til eleverne	44
Litteratur	44
På sporet af det danske i elevernes lokalsamfund	45
Spor af den danske historie	45
Spor af mindretallets kulturelle liv	45
Spor af mindretallets politiske liv	45
Det danske mindretal på internettet	45
Spor af det danske i Flensborg, Slevig og Skovlund-Valsbøl	46
Spor af det danske i hele Sydslesvig	46
Litteratur	46
Danske spor i Flensborg i dag og før i tiden	47
Duborg Slot	48
Elevopgaver	50
Vajsenhuset – historien bag Flensborg Hus	51
Nørreport	55
Eleven som etnograf på bytur	58
Efterbearbejdning i skolen	59

Danske spor i Slesvig	60
Et stjerneløb i Slesvig	60
Poster og opgaver	61
Sagn fra Slesvig og omegn	64
Danske spor i Skovlund-Valsbøl	73
Danske institutioner og foreninger	73
Billedmateriale	74
Grænser	75
Den dansk-tyske landegrænse gennem tiderne	78
Grænsen år 2003-5 med tilbageblik til 2000 og fremtidsvisioner	78
Grænsens forløb	78
Hvordan ser grænsen ud i naturen og i byen?	79
Grænsemærker	80
Litteratur	83
Grænseovergangene ved den dansk-tyske grænse	84
Billedmateriale	85
Hvad betyder grænsen i dag?	95
Hvad betød grænsen i 2000?	95
Hvad vil grænsen betyde om ti år?	95
Litteratur	95
Schengenaftalen	95
SchengenInformationsSystem (SIS)	95
Grænsehandel	96
Litteratur	96
Skelbækken som grænse fra 1920	97
Opgaver	97
Litteratur	97
Kongeaen - Danmarks grænse 1864-1920	98
Opgaver	99
Litteratur	99
Elben, det danske monarkis grænse 1460-1864	100
Ejdergrænsen og Dannevirke ca. 650-1460	101
Opgaver	102
Litteratur	102
Brochure og billedmateriale	103
Hvad den dansk-tyske landegrænse og andre landegrænser betyder	107
Statsborgerskab	107
Love og regler	107
Flertal og mindretal	107
Kiel-Erklæringen	107
Bonn-Erklæringen	107
Slesvig-Holstens delstatsforfatning	108
Europarådets Rammekonvention om beskyttelse af nationale mindretal	108
Litteratur	108
Officielt sprog – mindretalsprog	109

Europarådets Europæiske Pagt om Regionale Sprog eller Mindretalsprog	109
Litteratur	109
Sammenligning af administrative systemer Sydslesvig - Danmark	111
Kommune, Gemeinde, Amt, Kreis, Land, Bund og kommune, region, stat	111
På tværs af landegrænser	112
Hvem sætter grænser i dagligdagen?	113
Litteratur til emnet Grænsen	113
Sproglig mangfoldighed i Sydslesvig	115
Sprogdetektiven	115
Eksempler på skilte	116
Alfabeter	120
Sprog i Sydslesvig	121
Dansk er mange ting	121
Rigsdansk	121
Sydslesvigsk	121
Sønderjysk	122
Tysk er mange ting	126
Plattysk	126
Nordfrisisk	127
Hilsner i Sydslesvig	129
Hilsner i Sønderjylland	129
Tosprogethed	131
Billedfortegnelse	134

Dansk Skoleforening for Sydslesvig opfordrede mig i 2001 til at udvikle et undervisningsmateriale om det danske mindretal og Sydslesvig. Det skulle ske i samarbejde med skolekonsulenter og lærere. Langt om længe foreligger det til brug for alle lærere og elever, men mange har stiftet bekendtskab med dele af materialet tidligere. Og flere har selv bidraget med tekster, billeder og opgaver. Jeg vil gerne takke jer alle, både elever, lærere, skolekonsulenter og skoledirektør for jeres imødekommenhed og engagement i forbindelse med udvikling, afprøvning og revision af materialet i skoleåret 2002/3 og i forbindelse med Skoleforeningens kursus *Vi bor i Sydslesvig* i 2003/4. Uden jeres erfaringer, ønsker og bidrag var materialet ikke blevet til det som det er i dag. Nu er det op til jer at fortsætte udviklingen af *Vi bor i Sydslesvig*, for det foreliggende er kun en starthjælp.

I materialet er billeder, kort og tekster som flere velvilligt har stillet til rådighed. Tusind tak for tilladelserne til gengivelserne til Danmarks - Samfundet, Flensborg Avis, Grænseforeningen, Grænserruten, Museum Sønderjylland – Sønderborg Slot og - Bov Museum samt Studieafdelingen, Dansk Centralbibliotek i Sydslesvig. Af Billedfortegnelsen fremgår hvilke illustrationer I har bidraget med.

Illustrationerne er bragt i et lille format i det trykte materiale, men foreligger også på cd-rom til digital fremvisning på computer eller tavle. Da der er ophavsret på illustrationerne, er det ikke tilladt at reproducere dem.

Karen Margrethe Pedersen, maj 2008

Undervisningsmaterialet skal bidrage til, at elever i primært 5. - 6. klasse får mulighed for at opnå en indsigt i, hvorfor der er et dansk mindretal, og hvad der karakteriserer mindretallet i historisk, kulturel og sproglig henseende. Dertil hører et indblik i, hvad danskhed kan være. Desuden skal det give eleverne mulighed for at erkende, hvad identiteter kan være, fx mindretalsidentitet, og for at tilegne sig en interkulturel forståelse.

Materialet kan bidrage til at styrke elevernes historiebevidsthed, deres bevidsthed om kultur og sprog, deres identitet og demokratiske dannelse. Og på baggrund af den viden og erkendelse, som er opnået ved at arbejde med *Vi bor i Sydslesvig*, kan der senere arbejdes videre med den betydning nationale og etniske mindretal har i Tyskland, Danmark og det internationale samfund. Herunder hører forholdet mellem mindretal og flertal, lige så vel som relationer mellem mindretal og relationer mellem mindretal og tilhørsland. Dertil findes der andet undervisningsmateriale.

Emner Undervisningsmaterialet er inddelt i emner, som omfatter tekster, kort, foto og elevopgaver. Disse emner skal indgå i undervisningsforløb, hvor de er relevante. Det vil sige, hvor de passer ind i det øvrige indhold i undervisningen, og hvor de passer til elevernes forudsætninger. *Vi bor i Sydslesvig* udgør således ikke et undervisningsforløb, hvor emnerne skal tages op lige efter hinanden. I forbindelse med emnet *På sporet af det danske i elevernes lokalsamfund* indgår konkrete undervisningsforløb udarbejdet af lærere. De er fra et pædagogisk udviklingsarbejde i 2003-4 og kan give inspiration til egen undervisning.

Fag Emnerne er udarbejdet til fagene dansk og historie, men de vil også kunne indgå i andre fag. Og de er velegnede til tværfagligt samarbejde, hvor der fx kunne sættes fokus på de sociale relationer og det nære samfundsliv, som eleverne indgår i gennem barndommen. Dette kunne føre til tanker og diskussioner om det fællesskab, eleverne er en del af og andre eksisterende fællesskaber. Et sådant fokus kunne skabe mulighed for, at børnene vokser op med en social bevidsthed og en sociologisk fantasi, der kan udvikle visioner om flere eller andre former for fællesskaber.

I de første skoleår er de nære fællesskaber inden for familien, naboskabet, skolen, fritidsklubben, forældrenes arbejdsplads og religioner ofte emner i undervisningen. Her inddrages fælles værdier og normer. Den undervisning kan betragtes som de første skridt til forståelse af det samfund, vi lever i.

Senere i skoleforløbet bliver eleverne introduceret til mere overordnede strukturer i det samfund, hvor de er borgere. Disse strukturer giver mulighed for et liv i fællesskab, men de sætter også rammer for udfoldelse. I det demokratiske samfund fastlægger og organiserer de folkevalgte politikere rammerne. De bliver administreret og ført ud i livet på flere niveauer. I Sydslesvig er det "Bund, Land, Kreis" og "Gemeinde".

For elever i en mindretalsskole kan viden om disse strukturer bidrage til en indsigt i, at mindretallet er integreret i samfundet med dets institutioner og også er et fællesskab med sine egne institutioner. Dertil kommer mindretallets forbindelse og fællesskab med tilhørslandet Danmark. Det er muligt at gå fra konkrete og synlige tegn på fællesskaber på samfundsniveau og mindretalsniveau og til abstrakte begreber og forestillinger om strukturer.